

І.В. Овчарська, магістрант

І.В. Замула, д.е.н., проф.

Житомирський державний технологічний університет

УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНИМИ ВИТРАТАМИ: ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У країнах з ринковою економікою значне місце посідає концепція управлінського обліку, під яким більшість науковців розуміє процес, який забезпечує управлінський апарат організації інформацією, що використовується для планування і контролю за її діяльністю.

Існуюча система інформації про природоохоронну діяльність на підприємствах України різко відстає від потреб у ній і значно гальмує подальший розвиток і вдосконалювання екологічного менеджменту. Для правильного розрахунку збитку від забруднення навколишнього середовища, ефективності природоохоронних заходів необхідний точний облік витрат на природоохоронну діяльність та її результатів.

Науково-методичним основам управлінського обліку екологічних витрат на рівні суб'єктів господарювання велику увагу приділяють у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як О.Ф. Балацький, С.К. Бистряков, О.Веклич, К.Г. Гофман, А.О. Гусев, С.І. Дорогунцов, В.О. Лук'янін, Л.Г. Мельник, О.М. Теліженк, С.К. Харічков та ін.

В останні десятиліття в результаті досліджень провідних зарубіжних і вітчизняних фахівців отримали подальший розвиток питання розробки аналітичних систем збору та обробки інформації про стан навколишнього середовища, створення механізму обліку екологічних факторів у процесі економічного розвитку.

В результаті були вироблені загальні підходи, характерні для різних країн:

- рахунки підприємства мають відображати його ставлення до навколишнього середовища, як і вплив на фінансовий стан підприємства витрат, ризиків та відповідальності, пов'язаних з природоохоронною діяльністю;

- інвестори для прийняття інвестиційних рішень мають володіти інформацією про екологічні заходи і витрати, які пов'язані з природоохоронною діяльністю;

- оскільки природоохоронні заходи є також предметом управлінської діяльності, менеджери мають виявляти і перерозподіляти природоохоронні витрати так, щоб продукція була правильно оцінена, а інвестиційні рішення базувалися на реальних витратах і вигодах;

- екологічний облік повинен стати ключем до стійкого розвитку на основі дотримання принципу екологічної ефективності;

- законодавство, банки, інвестори, громадськість і конкуренція стимулюють надання звітності про природоохоронні заходи та їх ефективність.

Метою управління екологічними витратами є прийняття обґрунтованих управлінських рішень, які забезпечують раціональне природокористування та зменшення забруднення навколишнього середовища.

Основна мета управління екологічними витратами націлена на вирішення таких завдань:

- вибір методів обліку, аналізу і аудиту екологічних витрат для створення інформаційної бази управління екологічними витратами;

- вибір пріоритетних природоохоронних заходів і обґрунтування доцільності понесених витрат;

- вибір проекту інвестування в основні засоби природоохоронного призначення і визначення ефективності здійснених вкладень;

- вибір джерел фінансування природоохоронних заходів;

- обґрунтування кошторису витрат на здійснення природоохоронних заходів і аналіз відхилень;

- формування цін з урахуванням екологічних витрат;

- визначення показників екологічної діяльності підприємства.

Що ж до окремого підприємства, яке, з одного боку, є головним суб'єктом економічних відносин, а з іншого – найбільшим забруднювачем навколишнього природного середовища, то більшість екологічних пропозицій носять фрагментарний характер, які в основному вирішують проблеми природокористування, обліку і аналізу екологічних витрат, визначення збитку від забруднення.

Об'єктами екологічного управління у виробничих об'єднаннях і на промислових підприємствах найчастіше визначають діяльність підрозділів з використання, відновлення і відтворення природних ресурсів; етапи розроблення і виготовлення продукції, на яких визначають екологічні і гігієнічні властивості продукції; усі технологічні етапи виробництва, де можуть виникнути сировинні, побічні, основні продукти та вторинні матеріали, що забруднюють навколишнє середовище і шкідливо впливають на нього; засоби охорони навколишнього середовища.

На даний момент інформація, яка повинна бути відображена в екологічному обліку охоплює такі основні позиції:

- 1) цільові показники, стандарти і результативні заходи за основними напрямками;
- 2) найважливіші екологічні аспекти діяльності підприємства, включаючи рівні викидів;
- 3) фінансові показники і дані про майно підприємства, витрати на після аварійні заходи, придбання об'єктів природокористування тощо.);
- 4) відповідальність за екологічні аварії, включаючи судові розгляди з відшкодування відповідного збитку;
- 5) інформація, яка міститься в додатках до фінансових звітів.

Система екологічного управління, що застосовується на підприємстві, обирається ним самостійно з урахуванням характеру і складності виробництва, технологічних процесів. Процес прийняття управлінського рішення, пов'язаного з екологічними витратами, базується на системному підході та відбувається у вигляді:

- визначення екологічних цілей, виявлення екологічних аспектів і проблем підприємства;
- пошук варіантів дій в сфері ресурсозбереження і охорони навколишнього середовища;
- збір інформації, проведення обчислень, що пов'язані з різними варіантами дій, прогнозування результатів;
- вибір ефективного або першочергового варіанта рішення;
- реалізація прийнятого рішення;
- аналіз результатів, порівняння фактичних і планових показників, визначення ефективності екологічних витрат;
- аналіз ефективності прийнятого управлінського рішення.

Для покращення управління екологічними витратами рекомендується координувати зусилля підприємств, урядів та міжнародних організацій і провести такі заходи:

- запровадити екологічні характеристики в бухгалтерський облік і звітність, щоб установити співвідношення між екологічними заходами підприємства, його фінансовим становищем і ступенем ефективності функціонування фірми;
- розробити методи обліку та звітності, для того, щоб у загальних фінансових підсумках враховувати результати програм за сталим розвитком;
- включити необхідну екологічну інформацію у свої фінансові звіти перед акціонерами, кредиторами, співробітниками, урядовими відомствами, споживачами та громадськістю; відокремити екологічні витрати від інших витрат, визначити і показати окремо фінансову екологічну відповідальність, яка впливає з дотримання екологічних стандартів; розробити програми екологічного аудиту, що, в свою чергу, налагодить бухгалтерський облік підприємства та покращить екологічну ситуацію країни в цілому.